

Renessanssimiekkailua englanniksi

Guy Windsor:

The Art of Sword Fighting in Earnest. Philippo Vadi's De Arte Gladiatoria Dimicandi. Spada Press 2018. 292 s. ISBN 978-952-7157-37-4.

Pisalainen Filippo di Vadi (1425–1501) on Fiore dei Liberin (fl. n. 1410) ohella varhaisimpia italiankielisiä miekkailukirjailijoita.¹ Hänen 1482–1487 laatimansa teos on säilynyt Urbinon herttua Guidobaldo da Montefeltrolle (hallitsi 1482–1508) omistettuna käsikirjoituksena (Rooma, Biblioteca Nazionale, Fondo Vittorio Emanuele 1342). Kirja sisältää omistuksen (f. 1r), esipuheen (f. 1v–3v), kuuteentoista lukuun jaetun miekkailuteoreettisen runon (f. 3v–14v), kaksi kaavakuvaa (f. 15rv) sekä joukon runosäkeillä tekstitettyjä, pitkälti vanhemmista lähteistä koottuja kuvia, jotka käsittelevät miekkaa, sotavasaraa, keihästä ja tikaria (f. 16r–42v). Vadin omien sanojen mukaan hän käsittelee ”uutta taitoa”, joka perustuu geometriaan ja musiikkiin. Teos on siis esimerkki vastaavasta käytännön taitojen aseman nostamisesta kuin Leon Battista Albertin *De pictura* (1435) kuvaamataidon ja Guglielmo Ebreon *De practica seu arte tripudii* (1463) tanssin osalta. Ensimmäinen editio koko tekstiosasta sekä yhdestä kuvaosion lehdestä (f. 28) on ilmestynyt 1978, koko teoksesta 2001.²

Guy Windsor on ammattimainen historiallisen miekkailun opettaja, joka toimi Suomessa vuosina 2001–2016.³ Opetustoimintansa lisäksi hän on julkaissut harrastajille suunnattuja kirjoja historiallisista kampsailutaidoista, erityisesti Fiore dei Liberin tuotannon pohjalta. Näiden joukossa on myös tekstilaitos, käännös ja tulkinta Vadin kirjasta,⁴ jota Windsor tarjosi Edinburghin yliopistoon oppinäytteeksi. Käsillä oleva tarkistettu laitos hyväksyttiin väitöskirjaksi vuonna 2018 (s. 289–90).

Teoksen ensimmäinen, kauniisti kuvitettu osa käsittelee Vadia ja Guidobaldoa sekä käsikirjoitusta ja sen sisällön miekkailuhistoriallista kontekstia (s. 11–73). Tätä seuraa värifaksimile (s. 75–160), englanninkielinen käännös (s. 161–207) sekä kommentaari (s. 208–278). Ensimmäisen laitoksen latinankielisten osuuksien käännökset on suurimmaksi osaksi korjattu.⁵ Huomio kuitenkin

kiinnitty omistusrunoon, jonka käännöksessä ei näy huomioidun alkutekstissä (f. 1r) olevaa kirjoitusvirhettä: viidennen säkeen *hunc* on luettava *nunc*, joka muodostaa parin sanan *mox* kanssa (käännöksessä ”here” ja ”soon”, s. 162).⁶ Myöskään teoksen latinankielisen otsikon käännös ei ole täysin onnistunut: Windsorin mukaan *l'arte* [sic] *gladiatoria* tarkoittaa ”the art of fencing” ja *dimicare* ”to fight in earnest against your enemies” (s. 162 viite 28). On kuitenkin todennäköisempää, että adjektiivi *gladiatoria* määrittää yleisempää ilmaisua *ars dimicandi* (”kamppailutaito”),⁷ mikä sopii myös yhteen sen kanssa, että teoriaosa käsittelee nimenomaan miekkaa.

Kommentaarisissa Windsor tulkitsee Vadin miekkailuliikkeitä vertaillen niitä Fiore dei Liberin vastaaviin. Olisi ollut paikallaan esittää vastaavuudet myös taulukkomuodossa ja sisällyttää Fiore sanastoon (s. 279–82). Kiinnostava kysymys on, miten Vadi suhtautuu teknisesti yhtäältä Fiore dei Liberiin ja toisaalta siihen, mitä vanhimmat painetut italiankieliset miekkailukirjat kuten Achille Marozzon *Opera nova* (Modena 1536) kuvailevat. Eri auktoreiden varoasentojen vertailu jättää kuitenkin hieman toivomisen varaa (s. 35–73). Esimerkiksi Vadin asentojen *corona* ja *posta frontale* osalta todetaan (s. 57–9, 65–8), että ainoastaan *corona* muistuttaa muodoltaan sitä asentoa, jolle Fiore antaa molemmat nimetykset (*posta frontale ditta corona*). Ilmeinen verrokki olisi myös muodoltaan vastaava Marozzon *guardia di testa*, jota ei tässä kohden mainita (vrt. s. 47, 50), vaikka kaikki kolme nimitystä viittaavat päähän ja sen osiin eli päälakeen ja otsaan. Lisäksi saksankielisessä aineistossa esiintyy päätä suojaava, Vadin *posta frontalen* kaltainen asento nimeltä *krone*,⁸ minkä ohittamista on vaikea perustella.

Viimeistelemättömyys näkyy myös käännöksen ja kommentaarin suhteessa. Vadi viittaa runossaan puolitempoo (*mezzo tempo*) eli ranteen liikkellä suoritettavaan lyöntiin⁹ ilmaisulla *roman nel nodo* (f. 13v), joka toistuu lyöntikuviossa muodossa *nel nodo rimane* (f. 15v). Paikanilmaus kääntyy ”in the wrist” (s. 188, 194, 232), mutta kaavakuvan kommentaarissa lause on kuitenkin käännetty ”they remain in a knot” (s. 238).

Teoksesta välittyä, että Windsorin pääasiallinen mielenkiinto on historiallisten kampsailutaitojen tulokinnassa nykyaikaisten harrastajien tarpeisiin. Kodiko-

logiset, filologiset ja historialliset näkökulmat jäävät ymmärrettävästi vähemmälle huomiolle. Joka tapauksessa faksimile ja englanninkielinen käännös toimivat Vadia lähestyvän tutkijankin apuvälineinä. Teos on saatavuutensa ja sisältönsä puolesta selvä parannus aiempaan vastaavaan englanninkieliseen julkaisuun.¹⁰

Antti Ijäs, FT
Helsingin yliopisto

1. Carlo Bascetta, *Sport e giochi. Trattati e scritti dal XV al XVII secolo*. Edizioni il Polifilo 1978, nide 2, 145–150; Sydney Anglo, *The Martial Arts of Renaissance Europe*. Yale 2000, 131–2.
2. Bascetta 1978, 150–183; Marco Rubboli & Luca Cesari, *L'arte cavalleresca del combattimento*. Il Cerchio 2001, laajennettu painos 2005.
3. Jyrki Talonen, *Eurooppalaiset historialliset kamppailutaidot Suomessa*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisusarja 1. SUHS 2017, 36–55.
4. Guy Windsor, *Veni Vadi Vici. A Transcription, Translation and Commentary of Philippo Vadi's De Arte Gladiatoria Dimicandi*. Omakustanne 2012.
5. Esim. *iusta illud preclare dictum* "just to expand on my previous point" (Windsor 2012, 28), "as the famous saying goes" (Windsor 2018, 164); *sapienter dominabitur astris* "the wise man is ruled by the stars" (Windsor 2012, 28), "the wise rules the stars" (Windsor 2018, 164).
6. *Nunc*: Bascetta 1978, 151; Rubboli & Cesari 2005, 33.
7. Bascetta 1978, 146.
8. Martin Wierschin, *Meister Johann Liechtenauers Kunst des Fechtens*. Münchener Texte und Untersuchungen zur deutschen Literatur des Mittelalters 13. C. H. Beck 1965, 184.
9. Vrt. Bascetta 1978, 180 viite 2.
10. Luca Porzio & Gregory Mele, *Arte [sic] Gladiatoria Dimicandi. 15th Century Swordsmanship of Master Filippo Vadi*. Chivalry Bookshelf 2003.

Käsitehistoriallisia tulkintoja Suomen uskonnollisista ilmiöistä

Ilkka Huhta & Juha Meriläinen (toim.):

Käsitteet Suomen kirkkohistoriassa. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 242.

Suomen kirkkohistoriallinen seura 2021. 253 s. ISBN: 978-952-5031-99-7.

Suomalaisessa historian tutkimuksessa on jo pitkään hyödynnetty menetelmiä, joissa kieltä on tarkasteltu aktiivisena ja itsessään merkityksellisenä toimintana, vaikkei se olekaan edustanut tutkimuksellista valtavirtaa.¹ Näin käsitehistoriallinen tutkimus on ehtinyt ulottua useiden erilaisten ilmiöiden tarkasteluun, mutta menetelmän käyttöön löytyy edelleen tuoreita

näkökulmia. Tällaista edustaa suomalaisessa uskonnollisuudessa ja kirkollisten instituutioiden toiminnassa keskeisten käsitteiden analysointi. Ilkka Huhtan ja Juha Meriläisen toimittama *Käsitteet Suomen kirkkohistoriassa* on ensimmäinen laaja käsitehistoriallinen kontribuutio suomalaiseen kirkkohistoriaan, vaikka metodi on ollut pienissä määrin esillä 2000-luvulla ilmestyneissä kirkkohistorian väitöskirjoissa ja menetelmällisessä keskustelussa (s. 8–9). Käsitehistoriallinen tutkimus on monipuolisuudestaan huolimatta keskittynyt pääasiassa poliittiseen kulttuuriin ja kieleen elimellisesti sidoksissa oleviin ilmiöihin. Toimittajat vertaavatkin käsillä olevaa teosta ennen kaikkea vuonna 2003 julkaistuun *Käsitteet liikkeessä* -teokseen.² Tämä on tärkeä peruste, ja uskonnollisten käsitteiden tarkastelu tuo oivallisen lisän tutkimusmenetelmän käyttöön liittyvälle kentälle. Teoksessa olisi toki voitu ajoittain huomioida vahvemmin, että useiden tarkasteltujen uskonnollisten käsitteiden määritelmät olivat vahvasti sidoksissa myös ajankohtaisiin poliittisen kielenkäytön trendeihin.

Teos koostuu johdannon lisäksi 11 tutkimusartikkelista, joista kukin keskittyy yhden käsitteen käytön historiaan. Käsitteet vaihtelevat *reformaation* (Raisa Toivo) kaltaisista aikakausikäsitteistä *kerettiläisyyden* (Olli Viitaniemi) kaltaisiin uskonnollisten suuntausten kuvauksiin sekä *diakonian* (Mikko Malkavaara) ja *ekumenian* (Aila Lauha) kaltaisiin kirkollisen työn muotoihin. Kirjoittajat ovat kirkkohistoriallisten teemojen pidempiaikaisia tutkijoita, joista useat tarkastelevat vanhaa tutkimusteemaansa uudesta metodologisesta näkökulmasta. Tämän johdosta teos tarjoaa mielenkiintoisia ja osin innovatiivisia kontribuutioita kirkkohistoriallisten ilmiöiden tutkimukseen. Osa kirjoittajista tarkastelee itse käsitteelle annettuja määrittelyjä, ja osa laajemmin tarkastelun kohteena olevan ilmiön ympärillä käytyä keskustelua. Artikkeleissa analysoidaan monenlaisia lähdeaineistoja – niin sanomalehtien kaltaista julkista keskustelua, teologipiirien näkemyksiä kuvastavaa aikalaiskirjallisuutta kuin yhteiskunnallisia normeja heijastelevia lakeja ja lainsäädäntökeskusteluja. Teos on suunnattu paitsi tutkijayhteisöä varten, myös oppinäytteiden tekijöiden tueksi.

Teosta on kirjoitettu sykäyksittäin ja varsin pitkän ajan kuluessa. Sekä toimittaja- että kirjoittajajoukossa on ollut matkan varrella muutoksia. Luultavasti tämän johdosta viittaaminen käsitehistorian viimeaikaiseen metodologiseen keskusteluun on hieman summittaista. Johdantoartikkelissa rakennettu metodologinen tausta perustuu pääosin käsitehistorian klassikoihin, mikä on perusteltua, sillä useat klassikoiden esittämistä ajatuksista ovat edelleen käyttökelpoisia. Teokselle olisi kuitenkin ollut eduksi käsitehistorian ajankohtaisten trendien hieman laajempi erittely.³ Myös käsitehistoriallisen tutkimuksen eroja teologianhistorian vanhempiin analysointitapoihin olisi ollut havainnollistavaa eri-